

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Віктор ГОЦУЛЯК,

доктор історичних наук, професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ГЕРОЇЧНА СТОРІНКА РІДНОГО КРАЮ

Рецензія на видання: Мельниченко В.М. Черкащина в добу Української революції 1917-1921 рр. Навчальний посібник. Черкаси: «Вертикаль», видавець Кандич С.Г., 2016. 200 с.

В умовах реформування середньої і вищої освіти в Україні неабияке значення набуває забезпечення навчання учнів, студентів-істориків дидактичною літературою. Саме таку мету переслідував В.М. Мельниченко готуючи названий вище посібник. Автор глибоко продумав його структуру і, використовуючи проблемно-хронологічний метод, чітко й послідовно у передмові, чотирьох розділах поділених на підрозділи і післямові вперше здійснив спробу комплексного аналізу основних подій Української революції 1917-1921 рр. на Черкащині.

Промовистими й змістовними є не лише назви розділів (1917 рік: розгортання національно-визвольного руху; 1918 рік: боротьба за державну незалежність; 1919-1921 роки: Черкащина в епіцентрі революційних подій; Господарське становище краю у 1917-1921 роках; Культурно-освітнє життя Черкащині), а й матеріал викладений у чисельних підрозділах. У посібнику, окрім опублікованих, широко залучені матеріали та документи Державного архіву Черкаської області, Черкаського обласного краєзнавчого музею, фотоматеріали а також наявна література та відомості розміщені в загальнодоступних електронних ресурсах.

У «Передмові» автор посібника, окрім означення мети та його завдань, артикулює увагу на тому, що Черкащина є батьківщиною багатьох видатних державних і військових діячів Української революції 1917-1921 рр. Серед них він називає уродженців краю – міністра закордонних справ і міністра юстиції, голову уряду УНР; заступника голови Директорії, президента УНР в екзилі А.М. Лівичького, міністра морських справ УНР контр-адмірала М.І. Білинського, посла УНР у Греції Ф.П. Матушевського, заступника головнокомандуючого Армії УНР О.О. Загородського, генералів Армії УНР, Ю.Й. Тютинника, А.М. Вовка, Г.М. Базилевського та ін.

Перший розділ, як зазначалося вище, присвячений висвітленню таких аспектів, як падіння самодержавства, формування Вільного козацтва та характеристики суспільно-політичних суперечностей, політичної невизначеності. Автор також оцінює 1917 р., як перший революційний рік, який не дав відповіді на багато питань, пов'язаних з тривалою війною та земельною проблемою.

Зміст другого розділу присвячений авторському висвітленню подій 1918 року, як року боротьби за відродження державності, німецької військової присутності та Доби Гетьманату.

У третьому розділі, який є найбільшим, йдеться про революційні події 1919-1921 рр. на Черкащині, яка опинилася в їх епіцентрі. Автор послідовно у шести підрозділах: «Директорія УНР»; «Деникінський режим»; «Влада більшовиків»; «Повстанський рух»; «Холодний Яр: героїка боротьби»; «Перший Зимовий похід Армії УНР і Черкащина», показав, що впродовж усього цього періоду тривав повстанських рух, а селяни вели боротьбу за українську державність і свої права на краще життя.

Матеріали викладені у четвертому розділі присвячені характеристиці стану промисловості і сільського господарства у 1917-1921 рр. В.М. Мельниченко засвідчує їх катастрофічний стан, що супроводжувався ростом безробіття та не вирішеністю земельного питання. В аграрному секторі, не зважаючи на спроби усіх урядів і партій кардинального

вирішення земельного питання, зміни на відбувалися. З приходом до влади більшовиків і, особливо у 1920-1921 рр. сталося завершення конфіскації приватно-власницького землеволодіння та відбувся зрівняльний розподіл землі. Центральною фігурою на селі став середняк. Утім головною продуктивною силою на селі залишилися одноосібні господарства, а питома вага колективних залишалася незначною.

На увагу, як і інші, заслуговує також п'ятий розділ навчального посібника у якому учений стило висвітлює стан освіти, преси, книговидавництва, діяльність «Просвіт» та музейництва, котрі стали важливою складовою національно-культурного та громадсько-політичного життя Черкаського краю У полі зору автора знаходяться низка питань і, серед них, освітня політика, заходи Центральної Ради, Гетьманату та Директорії щодо створення національної школи, українізації навчального процесу, запровадження в освіту усіх рівнів українознавчих дисциплін.

В.М. Мельниченко також звернув увагу на масовий вихід україномовних газет та інших періодичних видань. Він показав, що вперше за багато років відбувся друк у місцевих видавництвах творів українських письменників і навчальних посібників українською мовою та звернув увагу на інші питання, пов'язані з діяльністю розгалуженої мережі осередків товариства «Просвіта», формуванням музейних експозицій та виникненням громадських музеїв.

Примітною ознакою видання є вміщення до кожного розділу документів і матеріалів, світлин, що позитивно впливає також на образно-візуальне сприйняття матеріалів вміщених у навчальний посібник. Дедуктивній мети також послуговують вміщені до кожного розділу висновки і запитання та завдання для самоконтролю, список використаних, рекомендованих джерел і літературі, додатки (хронологія, перелік місць пам'яті Української революції 1917-1921 рр. на Черкащині, іменний і географічний покажчики).

Отже, рецензоване видання, у якому В.М. Мельниченко переконливо, змістовно й професійно виклав матеріали буремних революційних років, повністю відповідає сучасним вимогам і допоможе учителям та викладачам, в контексті навчальних програм з історії України шкіл та вузів, сформуванню цілком цілісного й комплексного уявлення у учнів та студентів про революційні події 1917-1921 рр. на Черкащині. Навчальний посібник стане у нагоді учням, студентам та широкому загалу читачів, які бажають ознайомитися зі славним минулим історії краю та України.

Інформація про авторів

БАТЮК Ірина Володимирівна – магістр історії, старший лаборант кафедри етнології та краєзнавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
ГОРОХІВСЬКИЙ Петро Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методик навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ГОЦУЛЯК Віктор Володимирович – доктор історичних наук, професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Навчально-наукового інституту історії та філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ЗЕРКАЛЬ Микола Миколайович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та спеціальних історичних дисциплін Миколаївського національного університету імені В.Сухомлинського

ЄНДРАЩИК Катажина - кандидат історичних наук Інституту європейської культури Університету імені Адама Міцкевича

КИРИДОН Петро Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

КОВАЛЬЧУК Станіслав Васильович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса)

КУЦЕНКО Сергій Юрійович - кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії та методик навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ЛІСОВСЬКА Ольга Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ЛУЦАЙ Володимир Іванович - кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

ОПАЦЬКИЙ Ігор Юрійович – викладач кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПЕТРОВА Наталія Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та етнології України Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

СОКУР Людмила Анатоліївна - кандидат історичних наук, завідувач сектору екскурсійної роботи Шевченківського національного заповідника

СТАРОДУБЕЦЬ Галина Миколаївна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка

ТАЦІЄНКО Віталій Сергійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ТИХОМИР Віктор Петрович - кандидат історичних наук, директор Канівського коледжу культури і мистецтв Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ТИЩЕНКО Андрій Олександрович – науковий співробітник бібліографічного відділу Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво»

GAJEWSKA Grażyna - dr hab. prof. UAM, doktor habilitowany z zakresu literaturoznawstwa Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Instytutu Kultury Europejskiej